

4. Ремшидт Х. Подростковый и юношеский возраст: проблемы становления личности / Х. Ремшидт. - М.: Мир, 1994. - 320 с.
5. Самарін Ю. А. Психологія студентського віку і становлення фахівця. - Вісник вищої школи. - 1969. - №8. - С. 127 - 130.
6. Щербатих Ю.В. Психология стресса и методы коррекции / Ю.В. Щербатих / 2-е изд. - СПб.: Санкт-Петербург, 2012. - 256 с.
7. Локтева С.А. Розвиток особистості і адаптація в студентському середовищі // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №12. «Психологічні науки»: зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – №24 (48). – С. 78 – 82.

The article devoted to the problem of the impact of stress on educational activities of students. The article describes the concept of stress and the characteristic of the main manifestations of stress. The article describes types of stress and their main characteristics and presents the age characteristics of students and interconnection between this characteristics and stress.

Keywords: stress, educational activity, intellectual stress, emotional stress, information stress, tension, stress resistance.

УДК 378:373.3.011.3-051:159.923

Поцко Т.В.

студентка IV курсу, напрям підготовки «Практична психологія»,

Мукачівський державний університет

Барчій М.С.

старший викладач,

Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті проаналізовано суть психологічної культури та її компонентів. Підкреслено роль психологічної культури у педагогічній діяльності. Визначено умови формування психологічної культури вчителя.

Ключові слова: вчитель, психологічна культура, психологічна компетентність, психологічна грамотність, формування психологічної культури.

Реформування середньої освіти зумовлює нову роль учителя в умовах нової української школи. Автономія навчального закладу надає вчителю академічну свободу у виборі методів і технологій навчання, програм, підручників і навчальних посібників, побудови авторських освітніх програм. Учитель з транслятора і джерела знань має стати наставником і помічником учня у виборі ним власної освітньої траєкторії, допомогти йому виявити і розвинути свої таланти і здібності, визначитися у майбутньому життєвому шляху. Для цього він повинен не лише володіти сучасними педагогічними технологіями, умінням управляти індивідуалізованим освітнім процесом, але й бути обізнаним з різними психологічними теоріями індивідуальної і групової роботи з учнями, мати відповідні навички впливу на дитину, бути готовим до професійного саморозвитку. У цьому контексті стає очевидною необхідність підвищення психологічної культури сучасного педагога, яка визначатиме його професійну спроможність та сприятиме формуванню професіоналізму продовж життя [1].

У сучасних дослідженнях психологічна культура представлена як: частина культури, що сприяє адекватній взаємодії з навколишнім світом (І.А. Зімня, О.І. Мотков); самостійний психологічний феномен, що дозволяє людині будувати стосунки зі світом, собою та іншими (Л.С. Колмогорова, Н.Ю. Певзнер, В.В. Семикін); особистісне утворення, що піддається постійним змінам ззовні, відображає індивідуальність її носія (М.М. Бахтін, М.К. Мамардашвілі); розглядають проблему формування психологічної складової професіограми фахівця професій «людина-людина» (Б.Ц. Бадмаєв, Н.М. Давидюк, О.В. Двіжона, В.Я. Ляудіс).

Метою статті є аналіз сутності та структури психологічної культури вчителя, умов її формування.

Сьогодні конкурентоздатним ресурсом діяльності педагога є не стільки спеціальні знання, володіння інформацією, освоєні технології навчання і виховання, скільки професійна і психологічна культура, що забезпечує професійну майстерність вчителя початкової школи.

Поняття психологічної культури визначається як центральна складова загальної культури особистості – це цілісна, інтегративна її властивість, що базується на усвідомленні особистістю своєї цінності у суспільстві та у власній самооцінці, яка розвивається в процесі пізнання, засвоєння, зберігання, володіння, творення і використання нею психологічних знань, умінь, навичок, що мають пріоритетне значення в ієрархії усіх існуючих культурних і природних, духовних і матеріальних цінностей.

Кокоєва Р.Т. розглядає психологічну культуру сучасного педагога як специфічну модель, що охоплює професійне соціальне спілкування, взаємодію,

високий рівень професійної і етичної мотивації. Це підвищує успішність особистості як у межах професії, так і в межах життєвої стратегії в цілому. Розвинуті комунікативно-організаторські уміння в сукупності з науководослідними і спеціальними також фундаменталізують ступінь успішності професійної діяльності педагога. Індивідуально-психологічні властивості є суб'єктивним потенціалом педагога і зумовлюють успішність його професійної діяльності, визначаються розвинутою психологічною культурою [3]. Психологічна культура, як наголошує В.В. Семикін, є системотворчим чинником комплексу професійно важливих якостей педагога, забезпечує необхідний рівень його професійної культури, продуктивність педагогічної діяльності [4].

На думку М.Ю. Певзнера, психологічна культура – це інтеграційне новоутворення особистості, яке охоплює взаємозв'язані психологічні властивості, є ядром структури професійно-важливих якостей, виконує ціннісно-регулятивну функцію психіки в професійній діяльності, і забезпечує високий рівень її успішності, а також саморозвиток і самореалізацію особистості як у професії, так і в межах життєвої стратегії в цілому [5].

У своєму дослідженні В.В.Рибалка зазначив, що в ієрархічному плані психологічна культура включає і підпорядковує всі види засвоєння психологічного знання, що може бути представлено у наступній схемі: психологічна поінформованість - психологічна обізнаність - психологічна освіченість - психологічна компетентність - психологічна майстерність - психологічне мистецтво - психологічна культура [3].

Як підсумовують Л.Г. Подоляк і В.І. Юрченко, результатом формування психологічної культури особистості є позитивна зміна цілісного «Я» (трансформації «Я» як цілісного феномена): позитивна динаміка розвитку особистості і «Я-концепції», конструктивність стосунків і поведінки, гуманізація ціннісних орієнтацій, актуалізація особових ресурсів [2].

Психологічна культура сприяє:

- ґрунтовнішому усвідомленню своїх можливостей (інтелектуальних якостей, працездатності, комунікативних властивостей, характеру, темпераменту);
- кращому розумінню своїх бажань (потреб у самозбереженні, визнанні іншими людьми, самореалізації своїх здібностей);
- правильній організації свого навчання і праці, дозвілля й побуту;
- оптимальному регулюванню особистих і ділових взаємин з іншими людьми (батьками і дітьми, однолітками і співробітниками і т. д.).

Психологічна культура є інтеграцією психологічних якостей, властивостей, навичок, вмій і компетенцій професіонала.

Психологічна культура вчителя набуває своїх особливостей на основі професійної діяльності. Вона є підструктурою професійно-педагогічної культури й представляє собою складний феномен, що відображає спрямованість та зміст психологічної діяльності. На думку Н.В. Чепелевої, психологічна культура вчителя – це наявність педагогічного мислення, яке базується на системі теоретичних знань із педагогіки, загальної, вікової та педагогічної психології й виявляється в здатності використовувати ці знання, оперувати ними в практичній діяльності – в процесі прийняття рішень за конкретних педагогічних обставин під час організації навчально-виховного процесу, в ситуаціях спілкування з учнями – виявляти ті чи інші недоліки в своїй професійній діяльності, констатувати наявність чи відсутність у себе певних, необхідних для вчителя якостей. Іншими словами, психологічна культура вчителя – це феномен, який охоплює психологічну грамотність та компетентність, рефлексію у педагогічній діяльності. За А.Б. Орловим [5], справжня професійна психологічна культура педагога передбачає культуру його переконань, переживань, уявлень і впливів, яка проявляється у відношенні і до самого себе, і до учнів; така культура є результатом поступового подолання і викорінення невротичних (тобто неавтентичних, ілюзорних) компонентів власного внутрішнього світу шляхом застосування різного роду психотерапевтичних за своїм змістом практик. Спираючись на вищезазначене визначення психологічної культури вчителя, можна сказати, що для її сформованості педагог повинен мати чітку ціннісну позицію до основних життєвих понять та бажання долати власну психологічну проблематику.

Аналіз розуміння поняття «психологічна культура вчителя» у вітчизняній психології дозволив нам розробити його більш узагальнену структуру та сформулювати визначення цього феномену, яке, на наш погляд, має найбільше смислове наповнення. Отже, психологічна культура вчителя складається з:

1. Психологічної грамотності (наявності знань з теоретичної та практичної психології різних її галузей, педагогічних підходів до навчання, виховання та розвитку особистості дитини).
2. Психологічної компетентності (здатності використовувати наявні психологічні знання, педагогічні здібності та психологічні якості, яка реалізується через уміння та навички: комунікативні (які мають на меті побудову ефективних стосунків з педагогічним колективом та соціумом в цілому); педагогічно-організаційні (спрямовані на широке та вузьке розуміння мети педагогічної діяльності, реалізацію системного підходу у

її досягненні); рефлексивні (які допомагають педагогові критично ставитися до себе, усвідомлювати свої психологічні проблеми, шукати шляхи їх вирішення та подолання, поважати себе та інших); регулятивні (які дозволяють довільно регулювати власною поведінкою і діяльністю, ефективно адаптуватися до обставин, які швидко змінюються); саногенні (спрямовані на реалізацію власного здорового способу життя, позитивного мислення, розвитку стресостійкості).

3. Мотиваційно-ціннісного компоненту (наявність сформованої особистісної спрямованості – цінностей, переконань, інтересів та потреб, зокрема, прагнення до самоактуалізації, які виступають показником особистісної зрілості та обумовлюють пошукову активність людини).

Отже, психологічна культура вчителя – це спосіб педагогічної діяльності, рівень розвитку якої обумовлюється психологічною грамотністю, компетентністю (здатністю ефективно використовувати наявні педагогічні та психологічні знання) та сформованою особистісною (мотиваційно-ціннісною) спрямованістю.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що психологічну культуру вчителя можливо сформуванати через зміни у стосунках з соціумом, ставлення до діяльності, зокрема педагогічної, та виховання власної особистості. В сучасних умовах нової української школи становлення психологічної культури майбутнього педагога є надзвичайно актуальним. В дослідженнях О.В. Єршомкіна, вказано наступні умови для успішного формування психологічної культури вчителя:

1. Формування психологічної культури в системі безперервної професійної підготовки вчителя.
2. Створення оптимальних психологічних умов для реалізації особистісної потреби в самопізнанні й пізнанні інших людей, саморозвитку, самовихованні як передумови успішного формування психологічної спрямованості особистості, а на її основі – психологічної культури особистості.
3. Створення в процесі навчання спеціальних умов, які б передбачали б доповнення й структурування змісту психолого-педагогічних дисциплін, їх інтеграцію; розробку й реалізацію спеціальних педагогічних, психологічних і психотерапевтичних методик навчання.
4. Включення науково-теоретичної та практичної психологічної підготовки в зміст психолого-педагогічних предметів і навчально-виробничу практику, в структуру самостійної роботи з психолого-педагогічних дисциплін, в процедуру виконання наукових робіт студентів і в соціокультурний простір майбутнього педагога.

5. Побудова й реалізація індивідуальних програм формування психологічної культури на основі прийняття цінності себе й інших, що передбачає включення її в особистісний контекст і в професійний образ майбутніх вчителів.
6. Створення комплексу діагностичних методик, якими повинен користуватися вчитель у педагогічних цілях.
7. Формування психологічної й практичної готовності вчителя до співробітництва зі шкільним психологом на основі ціннісних орієнтацій, поглядів, теоретичної підготовленості до психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини.

Становлення психологічної культури майбутнього педагога - складний і довготривалий процес формування комплексної структури, яка пронизує всі рівні та сторони особистості, зачіпає всі сфери життя і є необхідною передумовою для ефективного і досконалого виконання професійних функцій.

Виділення психологічної культури як умови професійної майстерності вчителя початкової школи, зумовлене специфікою його педагогічної діяльності, спрямованої на формування особистості молодшого школяра, мотивованого на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя, формування в нього загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні соціально-психологічних умов розвитку психологічної культури майбутніх педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. – 40 с.
2. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підручник / Л.Г. Подоляк, В.І Юрченко. – К.: Каравела, 2011. – 360 с.
3. Рибалка В.В. Аксиологічні основи психологічної культури особистості: навч.-метод. посіб. / В.В. Рибалка. – Чернівці: «Технодрук», 2009. – 228 с.
4. Созонюк О. С. Детермінанти розвитку психологічної культури вчителя початкової школи: Автореф. дис.... канд. психол. наук: 19.00.07 / О.С. Созонюк; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2002. – 20 с.
5. Турянська В.Е. Психологічна культура як чинник успішності професійної діяльності майбутнього інженера-педагога: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.03 - Психологія праці; інженерна психологія/ Е.В. Турянська. – Харків, 2009. – 21с.

The essence of psychological culture and its components has been analyzed in the article. The role of psychological culture in pedagogical activity has been emphasized. The conditions for the formation of the psychological culture of the teacher have been defined.

Key words: teacher, psychological culture, psychological competence, psychological literacy, formation of psychological culture

УДК 373.2.016:796

Решетар М.М.
магістрант 1 курсу, спеціальність «Дошкільна освіта»,
Мукачівський державний університет
Іванова В.В.
кандидат психологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКА СПРИЯЄ ДОСЯГНЕННЮ ЕМОЦІЙНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті на основі інтеграції системного, діяльнісного та індивідуально-диференційованого підходів описана модель організації рухової діяльності, яка сприяє досягненню емоційного благополуччя та розвитку фізичних якостей дітей дошкільного віку.

Ключові слова: рухова діяльність, фізичні якості, емоційне благополуччя, дошкільник.

Першочерговість проблеми досягнення емоційного благополуччя і розвитку фізичних якостей дитини дошкільного віку відзначається багатьма сучасними дослідниками (педагогами, психологами, фізіологами, медиками).

У Конвенції про права дитини відзначається, що дитина внаслідок її фізичної та розумової незрілості потребує спеціальної охорони та піклування. Державою вживаються заходи щодо забезпечення необхідною медичною допомогою та охорони здоров'я всіх дітей.

Педагог дошкільної освіти повинен брати участь в створенні психологічно комфортного та безпечного освітнього середовища, забезпечуючи безпеку життя дітей, збереження і зміцнення їх здоров'я, підтримуючи емоційне благополуччя дитини в період перебування в освітній організації.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>